

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
Мовна особистість як суб'єкт комунікації

Вибіркова дисципліна

Освітньо-професійна програма: «УКРАЇНСЬКА МОВА»

Спеціальність: 03 Гуманітарні науки

Галузь знань: 035 Філологія

Рівень вищої освіти третій освітньо-науковий

Мова навчання українська

Розробники: Антофійчук Алла Миколаївна, доцент, кандидат філологічних наук

Профайл викладача (-ів)

https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SDmo8BAAAAAJ&view_op=list_works

Контактний тел. 0372584832, 0506705971

E-mail: a.agafonova@chny.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації

Очні: понеділок – 13.00 – 15.00

Онлайн-консультації: вівторок – 13.00 – 15.00.

Очні консультації: за попередньою домовленістю: середа

13.00 – 15.00

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „Мовна особистість як суб’єкт комунікації”

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Багаторівнева проблема мовної особистості, тобто особистості, що презентує себе через мову, уже декілька десятиліть поспіль активно розробляється у лінгвістиці. Об’єктом лінгвістичного аналізу в теорії мовної особистості є узагальнений образ носія мовних знань, культурних цінностей та комунікативнодіяльнісних настанов. Модель мовної особистості може бути виражена на трьох рівнях: 1) вербально-семантичному – коли носій мови володіє мовою на рівні норми; 2) когнитивному, що відображає картину світу, яка сформована на основі індивідуальних понять, ідей, ієрархії цінностей; 3) прагматичному, який відображає комунікативні інтенції індивіда.

Теорія мовної особистості як суб’єкта комунікації розвивається у рамках антропоцентричної парадигми знань з оперттям на базові напрацювання нової лінгвістики з урахуванням нерозривного зв’язку буття, мови, мислення, культури. Функціональна єдність мови та мовлення репрезентує мовну особистість як феномен, що зреалізовується в індивідуальних дискурсивних виявах.

2. Мета навчальної дисципліни – вивчення феномена мовної особистості як суб’єкта комунікації, невід’ємного елемента мовного спілкування; формування вмінь і навичок правильно розуміти й аналізувати явища мовного спілкування; використовувати набуті знання у вивченні фахових дисциплін та суто філологічних дослідженнях.

Предмет вивчення навчальної дисципліни – специфіка мовної особистості як суб’єкта комунікації.

3. Завдання курсу полягає у висвітленні основних положень теорії мовної комунікації, а також у вивченні мови з погляду її використання для впливу на співрозмовника. У ході вивчення зазначеного курсу аспіранти.

Компетенції, якими має оволодіти аспірант у процесі вивчення навчальної дисципліни: *соціально-особистісні компетентності:*

- здатність до системного, критичного мислення;
- навички міжособистісної взаємодії;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність вчитися й опановувати нові знання;

інструментальні компетентності:

- здатність до усної та письмової комунікації українською мовою;
- навички дослідницької діяльності у філології;

професійні компетентності:

- удосконалення професійної підготовки, розвиток пізнавальних інтересів, вміння критично працювати з навчально-методичною літературою;
- уміння співвідносити теоретичні знання з практичними потребами наукових досліджень;
- здатність фахівця відповідати вимогам професії та демонструвати належні особисті якості в ситуаціях професійного спілкування, мобілізуючи для цього знання

фахової термінології;

- уміння демонструвати лінгвістичну освіченість, розвинене мовне чуття, широку ерудицію, знання теорії, історії, етапів формування і розвитку мови та літератури, персоналій, обізнаність із творами світового письменства, перекладною літературою; користування словниками різних типів, граматиками, довідниками, інтернет-ресурсами, електронними посібниками та ін.

4. Пререквізити

Теоретичною базою вивчення дисципліни є навчальні курси: «Академічне письмо і риторика іншомовного спілкування», «Організація наукової діяльності», «Філософія та методологія науки».

5. Результати навчання

знати:

термінологічний апарат з проблеми;
основні положення теорії мовної комунікації;
структуру і складники мовної комунікації;
лінгвістичне моделювання мовної особистості;
основні принципи, правила й конвенції безконфліктного спілкування;

вміти:

орієнтуватися у проблемі виявлення комунікативних процесів та визначення їх складників;

визначати типи і види спілкування;
визначати структуру і складники комунікації;
застосовувати принципи і правила спілкування;
здійснювати аналіз комунікативних актів;
характеризувати лексичні, семантичні та фонетичні явища під час мовленнєвої діяльності;
визначати граматичні та стилістичні проблеми мовленнєвого акту;
досліджувати мовленнєвий етикет і культуру спілкування мовців;
давати власну оцінку комунікативним явищам і процесам.

6. Опис навчальної дисципліни

7.

6.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2	2	3	90	10	5			75		залік
Заочна	2	2	3	90	10	5			75		залік

6.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	пр	інд	с.р.		л	с	пр	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Загальні засади мовної комунікації												
Тема 1. Поняття комунікації у сучасній науці. Різновиди комунікації. Особливості людської комунікації	12	1				6	12	1				6
Тема 2. Комунікативний процес та його складники	11	1		1		8	11	1		1		8
Тема 3. Комунікативний акт як функціональна одиниця комунікативного процесу.	11	1				8	11	1				8
Тема 4. Моделі комунікації. Функції комунікації	11	1				8	11	1				8
Тема 5. Основні види комунікації. Форми вербальної комунікації	11	1		1		8	11	1		1		8
Разом за ЗМ 1	56	5		2		38	35	5		2		56
Змістовий модуль 2. Комуніканти як суб'єкти комунікації												
Тема 1. Підходи до вивчення мовної особистості як основного суб'єкта комунікації	8	1		1		6	8	1		1		6
Тема 2. Структура мовної особистості як учасника комунікативного процесу. Комунікативна складова мовної	7	1				6	7	1				6

особистості												
Тема 3. Соціальні й комунікативні ролі співрозмовників	7	1		1		8	7	1				8
Тема 4. Психологічний та соціоінтерактивний складники мовної особистості	7	1		1		8	7					17
Тема 5. Мовна, мовленнєво- риторичний та національно- культурний складники мовної особистості	7	1				8	7			1		8
Разом за ЗМ 2	34	5		3		37	34	5		3		34
Усього годин	90	10		5		75	90	10		5		75

Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Мовленнєва діяльність у світлі сучасних лінгвістичних досліджень . Сучасні погляди на природу мови. Роль мови у формуванні суспільної свідомості. Лінгвопсихологічна характеристика мовленнєвої діяльності та спілкування. Характеристика проблеми мовленнєвої діяльності в науковій літературі: традиційні погляди на мовлення як діяльність у науковому доробку провідних вітчизняних та зарубіжних лінгвістів; новітнє трактування мовленнєвої діяльності.
2	Мова, мовлення, мислення як складує мовленнєвої діяльності. Основні поняття наукового апарату дослідження. Мова як особлива знакова система. Мовлення: поняття, терміни. Мова та мовлення: спільне й відмінне. Мовлення та його міжпредметний аспект.

	Мислення і мовлення: їх взаємозв'язок. Мова, мовлення та процеси реченнєвомисленнєвої діяльності. Мова і свідомість.
3	Спілкування як процес становлення та розвитку контактів між людьми. Зміст поняття спілкування. Види та рівні процесу спілкування. Три сторони процесу спілкування, їх взаємозв'язок. Моделі спілкування. Особливості масово інформаційної діяльності. Специфічні аспекти спілкування у навчанні.
4	Інтерактивна сторона спілкування. Інтеракція у спілкуванні. Рольові стандарти та концепції. Ситуації та дії під час спілкування. Маніпуляції у спілкуванні. Психологічні засоби впливу під час спілкування.
5	Перцептивна сторона спілкування. Сприйняття й розуміння людини людиною як основа ефективної комунікації. Соціальна перцепція. Перцепція, її особливості. Людина як джерело інформації. Сучасні еталони сприйняття. Формування першого враження й особливості сприйняття під час постійного спілкування. Аналіз особливостей першого враження. Помилки у сприйнятті.

6.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Витоки теорії мовленнєвої діяльності: - античний погляд на мовленнєву діяльність; - розвиток теорії мовленнєвої діяльності у період Середньовіччя та епохи Відродження.
2	Становлення теорії мовленнєвої діяльності в XIX столітті. Основні напрямки розвитку.
3	Лінгвопсихологічна характеристика мовленнєвої діяльності та спілкування.
4	Характеристика проблеми мовленнєвої діяльності в науковій літературі: - традиційні погляди на мовлення як діяльність у науковому доробку провідних вітчизняних та зарубіжних лінгвістів; - новітнє потрактування мовленнєвої діяльності.
5	Мовлення та його міжпредметний аспект.
6	Мислення і мовлення: їх взаємозв'язок.
7	Мова, мовлення та процеси реченнєвомисленнєвої діяльності.
8	Мова і свідомість
9	Різновиди мовлення за формою вираження думки: їх характеристика.

10	Основні види мовленнєвої діяльності: - продуктивні види мовленнєвої діяльності; - рецептивні види мовленнєвої діяльності.
11	Основні компоненти мовленнєвої діяльності: мова, діяльність, предмет, засоби та способи реалізації, продукт і результат.
12	Механізми мовлення: мотивація та мовленнєва інтенція.
13.	Висловлювання як розгорнуте мовленнєве повідомлення.
14	Процес висловлювання, його особливості.
15	Компоненти мовленнєвої ситуації.
16	Характеристика етапів породження висловлювань.
17	Мовленнєвий акт, його зміст.
18	Метакомунікація як одиниця лінгвістики
19	Культура спілкування як елемент загальної культури людини
20	Самопрезентація (конкретні ситуації): особливості, компоненти.

7. Система контролю та оцінювання

Форми проведення занять: лекції, практичні заняття, самостійна робота (ІНДЗ). Організація роботи слухачів передбачає поняттєво-категоріальний масив з кожної теми, контрольні питання та самостійні завдання, роботу з науковою та довідковою літературою, а також розв'язання проблемних ситуацій та дослідно-творчих завдань.

Поточний контроль: здійснюється на заняттях через індивідуальне і фронтальне усне опитування, бліц-опитування; письмові самостійні роботи (реферати, есе); ведення термінологічного словника; практичні, індивідуальні та самостійні завдання; робота з діаграмами, графіками, схемами; розв'язання творчих задач; взаємоконтроль слухачів у парах і групах; самоконтроль тощо. Особливого значення набуває тестова форма контролю та оцінювання навчальних досягнень аспірантів. Вид семестрового контролю: модульні контрольні роботи, залік.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. Загальні 100 балів включають: 60 балів – поточний контроль (по 20 балів за кожен модуль); 40 балів – залік.

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно

Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)					Кількість балів (екзамен)		Сумарна к-ть балів			
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			40	100		
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3			T4	T5
T5				4	4	4			4	4
4	4	4	4	4						

8. Методичне забезпечення

1. Агафонова А. Авторизовані конструкції в сучасній українській мові [Текст] : автореферат дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / А. М. Агафонова ; наук. кер. Н. В. Гуйванюк ; Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника. - Івано-Франківськ, 1999. – 19 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К: Академія, 2004. – 343 с.
3. Гуйванюк Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ [Текст] : (На матеріалі авторизованих конструкцій сучасної української мови) / Н. В. Гуйванюк, А. М. Агафонова ; Чернівецький національний ун-т ім. Ю.Федьковича. - Чернівці : Рута, 2001. - 56 с. - Бібліогр.: с.54-55.

9. Рекомендована література Базова

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – К : Укр. книгарня, 1997. – С. 7–56.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення /Н. Д. Бабич. – Львів, 1990. – С. 46–84.
3. Багмут А. Й. Інтонація як засіб мовної комунікації /А. Й. Багмут, І. В.

- Борисик, Г. П. Олійник. – К., 1980. – С. 22–31.
4. Багмут А. Й. Інтонація спонтанного мовлення / А. Й. Багмут, І. В. Борисюк, Г. П. Олійник. – К., 1985. – С. 13–16.
 5. Багмут А. Й. Семантика і інтонація в українській мові / А. Й. Багмут. – К., 1991. – С. 6–58.
 6. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Ф.С.Бацевич : [Монографія]. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 281 с.
 7. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність / С. К. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. – С. 6–85.
 8. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации / Донец П.Н. – Харьков: Штрих, 2001. – 384 с.
 9. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – С. 34–78.
 10. Караулов Ю.Н. Русская языковая личность и задачи её изучения / Ю.Н.Караулов // Язык и личность. □ Москва: Наука, 1989. □ С. 3-8.
 11. Касевич В. Б. Говорящий и слушающий: Языковая личность, текст, проблемы обучения / В.Б.Касевич // Теория коммуникации и теория языка. – СПб: Питер, 2001. – с.70-75.
 12. Корнева Л.М. Невербальні засоби в міжкультурній комунікації / Л.М.Корнева // Культура народів Причорномор'я. — 2004. — N 49, Т.1. — С. 88-90.
 13. Кочерган. М.П. Загальне мовознавство / М.П.Кочерган. – К.: Академія, 1999. – 286 с.
 14. Красных В. В. Основы психолингвистики и теории коммуникации / В.В.Красных : Лекционный курс. – М.: Гнозис, 2001. – 265 с.
 15. Пентелюк М.П. Культура мови і стилістика / М.П.Пентелюк. – К: Вежа, 1994. – 240 с.
 16. Пиз А. Язык телодвижений / Алан Пиз // Как читать мысли других по их жестам. – Нижний Новгород: "Ай Кью", 1992. – 250 С.
 17. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації / Г.Г.Почепцов. – Київ: ВЦ Київський університет, 1999. – 308с.
 18. Стародубцева О.А. Лексико-семантичні засоби кінетичної характеристики персонажа (на матеріалі французького роману ХХ століття): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2002. — 21 с.
 19. Стахів М. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. / М. Стахів. – К. : Знання, 2008. – С. 11–23.
 20. Степанов Ю.С. В трёхмерном пространстве языка / Ю.С.Степанов : Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства – М.: Наука, 1985. – 315 с.
 21. Стернин И.А. Введение в речевое воздействие / И.А.Стернин. - Воронеж: Полиграф, 2001. - 252 с.
 22. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи. – М: Наука, 1991. – 185 с.
 23. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики / І.Б.Штерн : Енциклопедичний словник. — К.: АртЕк, 1998. — С.191-192.
 24. Шумарова Н.П. Мовна компетенція особистості. Соціопсихолінгвістичний

аспект. Автореф. дис доктора філолог. наук. – К., 1994. – 16 с.

Додаткова

1. Гайдаєнко І. Канали комунікації та лексичні засоби їх вираження (на матеріалі назв чуттєвої сфери) / І. Гайденко // Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія –Лінгвістика: Зб. наук. пр. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – Випуск 5. – С. 174- 180.
2. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика в её соотношении с вербальной: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19/ МГУ им. М.Ломоносова. – М., 2000. – 68 С.
3. Мальцева К.С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. — К., 2002. — 20 с.
4. Наumenко А.М. Мова і діалог культур / А.М.Наumenко // Вісник ХНУ. – 2004. – № 635. – С.118-122.
5. Окуневич Т. До проблеми культури мови і культури мовлення / Т.Окуневич // Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія —Лінгвістика: Зб. наук. пр. – Херсон: Вид- во ХДУ, 2005. – Випуск 2. – С. 151-155.
6. Рудик І.М. Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації / І.М.Рудик // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – N 23. – С.101-103.
7. Семигінівська Т.В. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства / Семигінівська Т.В. // Вісник СумДУ. Серія Філологія. – 2007. – №.1. Том 2. – С. 45- 49.
8. Солощук Л. В. Невербальная коммуникация: ее место и перспективы исследования в современной лингвистике / Солощук Л. В. // Вісник ХНУ. – 2004. – № 635. – С. 170- 173.
9. Чугу С. Вивчення взаємодії мови і культури в контексті зміни наукових парадигм / С. Чугу // Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту. Серія –Лінгвістика: Зб. наук. пр. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – Випуск 2. – С. 38 – 40.
10. Янова О.А. Номінативно-комунікативний аспект позначення усмішки як компонента невербальної поведінки (на матеріалі сучасної англійської мови): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. - К., 2002. – 19 с.
11. Яценкова О.В. Комунікативний процес в діловій сфері / О.Яценкова // Філологічні науки: Зб. наук. пр. – Суми: СумДПУ, 2002. – С. 206 -212.

Інформаційні ресурси

1. Дацюк С. Коммуникативные стратегии. – <http://www.xyz.org.ua>
2. Жестовая коммуникация. – [www.krugosvet.ru/articles/82/1008258/ 1008258a1.htm](http://www.krugosvet.ru/articles/82/1008258/1008258a1.htm)
3. Клименко В.А. Культурология. – [http://dl.sumdu.edu.ua/docs/doc/ textbooks/1896/ 661/index.html#t1](http://dl.sumdu.edu.ua/docs/doc/textbooks/1896/661/index.html#t1)
4. Комунікація. – [http://www. uk.wikipedia.org/wiki/Комунікація](http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Комунікація)
5. Ніколаєнко І.В. Міжкультурна комунікація і мова. – [http://www.rusnauka.com/ 13.DNI_2007/ Philologia/21224.doc.htm](http://www.rusnauka.com/13.DNI_2007/Philologia/21224.doc.htm)

6. Шинкаренко Т. "Комфортна дистанція", щира усмішка і – о'кей? // Віче. – <http://www.viche.info/index.php?action=archive&id=133>